ISSN 2523-4803 (print); ISSN 2707-1103 (online)

DOI: https://doi.org/10.32782/2523-4803/76-4-16

УДК 338.43:631.147(477)

Полегенька М.А.
кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-5866-668X
Кобець Є.А.
кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-4195-2502

Polehenka Maryna, Kobets Yevhenii
Dnipro State Agrarian and Economic University

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто організаційні та економічні умови розвитку виробництва органічної сільськогосподарської продукції в Україні. Увагу зосереджено на труднощах, з якими стикаються виробники через воєнні ризики, нестачу фінансування, порушення логістики та обмежений доступ до ресурсів. Обґрунтовано підхід до вдосконалення організаційно-економічного механізму, що поєднує регулювання, фінансову підтримку, кооперацію, технологічне оновлення та розвиток збуту. Розкрито взаємозв'язки між його складниками й визначено інструменти їх практичного застосування з урахуванням можливостей господарств. Запропоновано диференціювати підтримку виробників залежно від розміру підприємства, стадії переходу до органічного господарювання та потреб у модернізації. Увагу приділено територіальним партнерствам, у межах яких виробники, переробники й торговельні підприємства можуть узгоджувати виробничі плани, спільно використовувати техніку, склади та транспорт, формувати товарні партії. Показано, що така співпраця потребує чітких правил розподілу витрат, відповідальності за якість продукції та користування спільним майном. Визначено роль наукового й консультаційного супроводу у виборі технологій, пристосованих до місцевих умов і вимог органічного виробництва. Окреслено можливості застосування цифрового обліку для забезпечення простежуваності продукції та планування ресурсів. Розглянуто напрями розширення внутрішнього попиту, диверсифікації каналів продажу й розвитку переробки. Наголошено на необхідності узгоджувати інвестиційні рішення з очікуваним попитом, наявною сировинною базою та можливостями завантаження виробничих потужностей. Запропоновано впроваджувати механізм поетапно через пілотні територіальні проєкти, оцінюючи зміни прибутковості, ліквідності, завантаження потужностей, втрат продукції та стану ґрунтів. Практичне значення пропозицій полягає в узгодженні підтримки підприємств із їхніми виробничими потребами та ринковими можливостями, що має сприяти зміцненню фінансової самостійності господарств і збереженню природної основи органічного виробництва. Визначено шляхи оцінювання ефективності запропонованих підходів.

Ключові слова: *органічне виробництво, організаційно-економічний механізм, економічні стимули, сільськогосподарська продукція, кооперація, ресурсоефективність, конкурентоспроможність продукції, ринковий збут.*

Постановка проблеми. Розвиток виробництва органічної сільськогосподарської продукції пов'язаний із необхідністю поєднання економічної результативності аграрного господарювання зі збереженням природних ресурсів та задоволенням попиту на продукцію, вироблену з дотриманням органічних вимог. Досвід функціонування світового органічного ринку свідчить, що реалізація виробничого й експортного потенціалу залежить від державної підтримки, розвитку кооперації, маркетингового забезпечення та налагодження взаємодії між учасниками ринку [4]. Для України це актуалізує питання формування організаційних умов та економічних стимулів, які забезпечували б зацікавленість підприємств у переході до органічного господарювання та подальшому розширенні виробництва.

Матеріали досліджень вітчизняного органічного сектору засвідчують суперечність між можливостями його розвитку та обмеженнями їх практичної реаліза-

© Полегенька М.А., Кобець Є.А., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

ції. Експортна спрямованість виробництва поєднується з недостатнім розвитком внутрішнього попиту, а переважання окремих напрямів рослинництва - з нерівномірним розвитком інших складників органічного господарства [2; 3]. Воєнні втрати земельних і виробничих ресурсів, ускладнення збуту та порушення господарських зв'язків посилюють ці диспропорції [1; 2]. За таких обставин розширення площ або збільшення кількості виробників потребує відповідного розвитку переробки, інфраструктури та каналів реалізації, без яких складно забезпечити стійкі економічні результати.

Окремою проблемою є фінансове забезпечення виробничих змін. Перехід до органічного господарювання потребує витрат на технологічне оновлення, сертифікацію та організацію контролю виробничих процесів. Водночас обмежений доступ до довгострокового фінансування й високі інвестиційні ризики ускладнюють реалізацію екологічно орієнтованих проєктів [5]. Це зумовлює потребу в узгодженні фінансової підтримки з технологічними можливостями господарств, консультаційним супроводом і перспективами збуту продукції.

Отже, наукова проблема полягає в обґрунтуванні організаційно-економічного механізму, який забезпечуватиме взаємодію інституційних, фінансових, виробничих та збутових інструментів розвитку органічного виробництва. Його формування має спиратися на узгодження інтересів виробників, переробників, споживачів і держави, поєднання ринкової самоорганізації з державною підтримкою та врахування економічних, екологічних і соціальних результатів господарювання [3]. Практичне значення розв'язання цієї проблеми пов'язане зі зміцненням фінансової стійкості підприємств, розвитком кооперації та переробки, збільшенням доданої вартості органічної продукції й збереженням природної основи сільськогосподарського виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових публікаціях розвиток органічного виробництва розглядається з позицій економічної доцільності, збереження природних ресурсів і розширення ринкових можливостей аграрних підприємств. Значну увагу приділено його екологічним, економічним та соціальним перевагам, зокрема відтворенню родючості ґрунтів, підвищенню конкурентоспроможності продукції та поліпшенню добробуту сільського населення [10]. Це дає підстави оцінювати перспективи органічного господарювання через поєднання фінансових результатів підприємств із довгостроковими змінами у використанні природних ресурсів.

Безпосередньо з темою цього дослідження пов'язані праці, присвячені організаційно-економічному забезпеченню виробництва та споживання органічної продукції. Зокрема, для органічного тваринництва обґрунтовано структуру відповідного механізму, принципи його формування, інструменти державної підтримки та стимулювання попиту [3]. Важливим положенням є необхідність узгодження економічних, екологічних і соціальних цілей, а також створення умов для збільшення доданої вартості всередині країни. Використання цих напрацювань у ширшому контексті органічного сільськогосподарського виробництва потребує врахування галузевих особливостей та ресурсних можливостей господарств.

Окремий напрям досліджень охоплює зміни у вітчизняному органічному секторі та обмеження, які стримують його розвиток. У публікаціях розглянуто стан ринку до повномасштабного вторгнення й під час війни, міжнародні програми підтримки виробників та можливі напрями збереження їхньої діяльності [1]. Водночас виробничі перспективи пов'язуються з тенденціями світового попиту, розвитком внутрішнього споживання та обґрунтованим добором культур і сортів для органічного вирощування [2]. Для формування організаційно-економічного механізму ці положення важливі тим, що пов'язують рішення щодо розширення виробництва з конкретними технологічними умовами й можливостями реалізації продукції.

У дослідженнях світового органічного ринку розкрито можливості посилення позицій України завдяки державній підтримці, використанню маркетингових інструментів, розвитку кооперації та кластерних об'єднань [4]. Проблеми внутрішнього ринку пов'язуються з високими витратами на сертифікацію, недостатньою обізнаністю споживачів, логістичними труднощами та складністю дотримання міжнародних вимог. Для їх подолання запропоновано поєднувати фінансову підтримку виробників із технологічними нововведеннями, розвитком інфраструктури та вдосконаленням просування продукції [9]. Отже, у розглянутих працях простежується спільний підхід: виробничі зміни мають супроводжуватися належним організаційним забезпеченням і розвитком збуту.

Наявні напрацювання становлять основу для подальшого вдосконалення організаційно-економічного механізму розвитку органічного виробництва. Водночас потребують конкретизації способи поєднання фінансових, виробничих і збутових інструментів з урахуванням розміру господарств, їхньої спеціалізації та стадії переходу до органічного господарювання. Подальше дослідження цих питань доцільно пов'язувати з організацією територіальних партнерств, узгодженням інвестицій із потребами ринку та визначенням показників, за якими можна оцінити результативність запропонованих заходів.

Формулювання цілей статті. Обґрунтувати структури й напрями удосконалення організаційно-економічного механізму розвитку виробництва органічної сільськогосподарської продукції в Україні з огляду на обмеження, з якими стикаються підприємства, та перспективи їхньої діяльності.

Виклад основного матеріалу. Розвиток органічного виробництва в Україні залежить від того, наскільки підприємствам вдається поєднувати власні економічні інтереси зі збереженням природних ресурсів, належною якістю продовольства та зміцненням

позицій на ринку. Під час війни цьому перешкоджають безпекові ризики, порушення логістичних зв'язків, перебої з енергопостачанням, нестача працівників та інвестицій [1; 2]. За таких обставин організаційно-економічний механізм має допомагати господарствам підтримувати виробництво й водночас забезпечувати умови для оновлення технологій, розвитку переробки та пошуку нових покупців.

У 2025 році на органічному ринку України працювали 473 оператори, серед яких 430 сільськогосподарських виробників. Органічні та перехідні сільськогосподарські землі займали 418,5 тис. га [6]. Ці показники характеризують масштаби сектору, але для оцінювання його розвитку потрібно також ураховувати створену додану вартість, фінансовий стан господарств і здатність зберігати природну основу виробництва. Оцінювання розвитку органічного виробництва має охоплювати його економічні, екологічні та соціальні результати. Поряд із прибутковістю підприємств необхідно враховувати відтворення родючості ґрунтів, збереження природного середовища та можливості підвищення добробуту сільського населення [10].

Організаційно-економічний механізм доцільно розглядати як систему форм організації, методів управління, економічних стимулів та інструментів регулювання, через які узгоджується діяльність учасників органічного виробництва. Об'єктом його впливу є господарські відносини, які виникають під час переходу до органічного господарювання, вирощування продукції, її зберігання, переробки та продажу. До суб'єктів належать підприємства, фермерські господарства, кооперативи, фінансові установи, органи сертифікації, наукові установи, дорадчі служби й торговельні партнери, а також органи державної влади й місцевого самоврядування. Узгодження їхніх інтересів потребує поєднання ринкової самоорганізації з державним регулюванням [3]. Розвиток органічного ринку потребує системного поєднання інвестиційно-інноваційного забезпечення виробництва, сприятливого інституційного середовища та інтеграційних зв'язків між учасниками господарської діяльності. При цьому організаційні рішення мають ураховувати територіальні відмінності й особливості формування попиту та пропозиції органічної продукції [11].

Основою такого механізму є системність, адаптивність, економічна обґрунтованість, прозорість і відповідальне використання ресурсів. Адаптивність проявляється у здатності підприємства змінювати свої рішення відповідно до безпекової ситуації, погодних умов та ринкової кон'юнктури. Економічна обґрунтованість означає, що очікувані доходи зіставляють з усіма витратами переходу й подальшої роботи. При цьому стимули до підвищення прибутковості необхідно узгоджувати з екологічними й соціальними цілями органічного виробництва [3].

Практична реалізація організаційно-економічного механізму потребує визначення інструментів, за допомогою яких кожен його складник впливатиме на виробництво. Узагальнення підходів стосовно організації органічного господарювання, впровадження екоінновацій та фінансування екологічної модернізації дає підстави запропонувати напрями їх застосування українськими підприємствами (табл. 1).

Наведені в таблиці напрями пов'язані між собою, тому результат буде залежати від узгодженості їх застосування. Вибір інструментів визначають спеціалізація господарства, стадія переходу до органічного виробництва та доступні ресурси. Фінансування дасть очікуваний ефект за наявності підготовленої технології, кооперація – за зрозумілих правил співпраці, а нові потужності – за достатнього попиту на продукцію. Оцінювати результати потрібно за змінами витрат і прибутковості, надійністю постачання та ефективністю використання природних ресурсів.

Інституційний складник формує правила, за якими працюють виробники, та умови їх наближення до вимог європейського ринку. Прийняття в червні 2026 року євроінтеграційного закону щодо органічного виробництва визначає подальший напрям змін у регулюванні [7]. Для господарств важливо, щоб ці зміни супроводжувалися зрозумілими роз'ясненнями. Доцільно усувати дублювання даних у звітності, полегшувати перевірку сертифікаційного статусу партнерів і надавати практичні рекомендації з обліку виробничих операцій.

Фінансово-економічний складник має враховувати, що витрати на перехід до органічного господарювання виникають раніше, ніж очікувані додаткові доходи. Підприємство вже оплачує зміну технологій, підготовку працівників, сертифікацію та ведення окремого обліку, хоча можливості продажу продукції з органічною ціновою надбавкою ще обмежені [2]. За цих умов доцільно поєднувати власні кошти з кредитами, грантами й ресурсами місцевих програм. Підтримка може передбачати часткове відшкодування підтверджених витрат, кредитні гарантії, пільгове інвестиційне фінансування та співфінансування спільної інфраструктури. Використання цих інструментів разом із перевіркою екологічних результатів відповідає підходам до інвестиційного забезпечення екологічної модернізації аграрного сектору [5]. Додаткові можливості фінансування пов'язані з екологічними кредитами, спеціалізованими інвестиційними фондами та механізмами державно-приватного партнерства [13]. Їх застосування в органічному виробництві потребує оцінювання масштабу проєкту, умов залучення коштів і спроможності підприємства підтвердити очікувані екологічні результати.

Потреби у підтримці відрізняються залежно від розміру підприємства та етапу його розвитку. Господарствам, які лише переходять до органічного виробництва, насамперед потрібні оцінювання придатності ресурсів, консультації та кошти для покриття початкових витрат. Для тих, хто вже працює на ринку, більш нагальними можуть бути поповнення оборотного капіталу, оновлення складів, переробного обладнання й

Таблиця 1

Напрями вдосконалення організаційно-економічного механізму розвитку виробництва органічної сільськогосподарської продукції в Україні

Складник механізму	Інструменти реалізації	Пропозиції щодо застосування	Очікуваний результат
Інституційний	Сертифікація, контроль відповідності, інформаційно-консультаційний супровід	Забезпечення доступних консультацій для виробників; узгодження обліку виробничих операцій із потребами сертифікації; полегшення перевірки статусу контрагентів	Зменшення інформаційних бар'єрів і ризиків невідповідності, зміцнення довіри між учасниками ринку
Фінансово-економічний	Компенсація частини витрат, кредитні гарантії, гранти, співфінансування інвестицій	Диференціація підтримки за стадіями переходу та розвитку господарств; поетапне фінансування технологічного оновлення і спільної інфраструктури	Зниження початкового фінансового навантаження, розширення доступу до капіталу
Організаційно-кооперaційний	Кооперативи, територіальні партнерства, спільне використання ресурсів	Об'єднання виробників, переробників і торговельних партнерів; спільне використання техніки, складів і транспорту; формування узгоджених товарних партій	Скорочення питомих витрат, підвищення регулярності постачання та переговорних можливостей виробників
Виробничо-технологічний	Адаптовані сорти, сівозміни, механічне регулювання забур'яненості, точне виконання операцій	Добір технологій відповідно до місцевих умов, кадрового забезпечення та органічних вимог; перевірка рішень у демонстраційних господарствах	Стабілізація виробничих результатів, підвищення ефективності використання ресурсів
Інформаційно-цифровий	Електронний облік, ідентифікація партій, моніторинг ресурсів і поставок	Запровадження доступних систем простежуваності; облік запасів і завантаження спільних потужностей; навчання персоналу та резервне збереження даних	Скорочення облікових помилок, підвищення прозорості операцій і якості управлінських рішень
Інфраструктурно-логістичний	Спільні складські та переробні потужності, локальні ланцюги постачання	Організація відокремленого зберігання органічної продукції; резервне енергозабезпечення; погодження альтернативних маршрутів перевезення	Зменшення втрат продукції та ризиків переривання поставок
Ринково-збутовий	Прямі продажі, електронна торгівля, довгострокові договори, інформування споживачів	Формування спільних збутових програм; диверсифікація покупців; планування асортименту відповідно до попиту; просування підтверджених характеристик продукції	Підвищення передбачуваності доходів, розширення каналів реалізації та зміцнення довіри споживачів
Ресурсно-екологічний	Раціональне використання побічної продукції, компостування, поєднання рослинництва і тваринництва	Використання придатних матеріалів після перевірки їхнього походження та відповідності органічним вимогам; оцінювання економічної доцільності повернення ресурсів у виробництво	Зменшення ресурсних втрат, підтримання родючості ґрунтів і зниження залежності від придбаних ресурсів

Джерело: узагальнено авторами на основі [3; 4; 5] з урахуванням технологічних положень [2]

систем енергозабезпечення. Кошти варто надавати поетапно, перевіряючи виконання попередньо погоджених завдань. Підтримку органічного виробництва доцільно розглядати в межах ширшої системи стимулювання екологічно орієнтованого підприємництва, яка поєднує фінансові стимули, регуляторні інструменти, програми підтримки та консультаційний супровід [12].

Одним із напрямів організаційного вдосконалення є створення територіальних партнерств органічного виробництва. У межах однієї або кількох громад вони можуть об'єднати виробників, переробників, торговельні підприємства, наукові установи та місцеве самоврядування. Співпраця має зосереджуватися на погодженні виробничих планів, використанні спільної інфраструктури й забезпеченні регулярних поставок. Спільне замовлення послуг, користування технікою, сушарками, холодильними потужностями та транспортом дозволить розподілити постійні витрати між учасниками. Для малих господарств це розширить доступ до ресурсів, які складно залучити самостійно. Така організація роботи розвиває підходи до кооперації та кластерної взаємодії як засобів зміцнення позицій українських виробників на органічному ринку [4].

Співпрацю в межах партнерства слід будувати на угоді, що визначає внески учасників, порядок ухвалення рішень, користування спільним майном і розподілу результатів. Окремо потрібно погодити відповідальність за якість, ідентифікацію партій та відокремлене зберігання органічної продукції. Перед створенням спільних потужностей необхідно розрахувати їхнє можливе завантаження, визначити кількість користувачів і перевірити очікувану економію.

Воєнні ризики необхідно враховувати в усіх складниках механізму. На рівні господарства це означає перевірку доступності земель, надійності постачальників і маршрутів перевезення, оцінювання енергетичних потреб та достатності фінансового резерву. Резервне живлення, розподілені склади й модульне обладнання виправдані, якщо витрати на них співвідносяться з можливими втратами від простоїв. Навіть за вимушеної зміни складу чи перевізника потрібно зберігати простежуваність продукції. Щодо земель,

які могли зазнати забруднення, слід окремо оцінювати придатність до господарювання та можливість органічної сертифікації. Урахування втрат ресурсної бази й погіршення виробничих умов є необхідним, на що вказують дослідження роботи органічного сектору під час війни [1; 2].

Виробничі технології необхідно добирати з огляду на ґрунтово-кліматичні умови, наявність працівників і вимоги органічного господарювання. Йдеться про обґрунтовані сівозміни, адаптовані сорти, бобові культури й сидерати, механічне регулювання забур'яненості та збереження ґрунтової вологи. Вибір сорту і способу вирощування має спиратися на їхню придатність до місцевих умов та очікувані результати [2]. У тваринництві важливо узгодити кормову базу, умови утримання і виробничі потужності. Від співвідношення цих елементів залежать витрати, продуктивність і економічна доцільність органічного виробництва [3].

Додатковим джерелом ресурсів може бути придатна побічна продукція: рослинні рештки для компостування, а також матеріали, що утворюються при поєднанні рослинництва і тваринництва. Перш ніж використовувати їх, потрібно перевірити походження, безпечність та відповідність органічним вимогам. Розрахунок економічного ефекту має охоплювати витрати на збирання, перевезення, підготовку матеріалів і контроль їхньої якості.

Науковий і консультаційний супровід доцільно розвивати через співпрацю аграрних університетів, дорадчих служб та підприємств у регіонах. Така взаємодія потрібна для випробування технологій, розроблення сівозмін, пошуку способів збереження вологи й оцінювання економічної доцільності виробничих рішень. Базою для цієї роботи можуть стати демонстраційні господарства. Вони дозволять перевіряти рекомендації в місцевих умовах, навчати виробників на практиці та готувати фахівців.

Інформаційні системи мають допомагати простежувати рух продукції та приймати господарські рішення. Електронні журнали польових робіт, облік матеріалів, запасів і поставок дають змогу вчасно помічати невідповідності й планувати використання спільної інфраструктури. Цифровий моніторинг також полегшує прозоре оцінювання результатів інвестиційних проєктів [5]. Невеликим господарствам потрібні доступні рішення, які можна використовувати за нестабільного інтернет-зв'язку. Упровадження таких систем має включати підготовку працівників, резервне збереження даних і чітке визначення прав доступу до інформації.

Виробничі плани необхідно узгоджувати з платоспроможним попитом. Для територіальних партнерств доцільні спільні програми збуту, які поєднують прямі продажі, електронну торгівлю, роботу з торговельними мережами та переробниками. Погоджені в довгострокових договорах вимоги до якості, строків постачання й оплати роблять доходи більш передбачуваними. Відомості для споживача про сертифікацію та походження товару мають бути доступними для перевірки. Поєднання маркетингу з організованими каналами продажу допомагає повніше використовувати можливості органічного ринку [1; 4]. Розвиток збуту органічної продукції потребує узгодження маркетингової стратегії з можливостями логістики, особливостями внутрішнього ринку та перспективами експорту [9]. Для підприємств це означає необхідність визначати цільові групи покупців і канали реалізації ще на етапі планування виробництва.

Розширенню внутрішнього попиту можуть сприяти пілотні програми постачання окремих видів органічної продукції до закладів освіти та інших установ. Перед їх запуском потрібно оцінити бюджетні можливості, забезпечити правові умови й перевірити спроможність виробників регулярно постачати потрібні обсяги. Доцільність поширення таких програм варто визначати за фактичними витратами, надійністю поставок і споживанням продукції.

У довгостроковій перспективі можливості розвитку пов'язані з переробкою та зміцненням позицій на європейському ринку. Намір ЄС довести частку органічних сільськогосподарських земель до 25 % у 2030 році визначає напрям розвитку сектору, але сам по собі не гарантує збуту українським підприємствам [8]. Рішення про виробництво органічних круп, олій, замороженої продукції та інших товарів із вищою доданою вартістю потребують окремих розрахунків попиту, наявної сировини й можливого завантаження обладнання.

Запровадження механізму варто починати з пілотних територіальних проєктів. Спочатку слід оцінити ресурси, обрати виробничу модель, визначити джерела фінансування та укласти партнерські угоди. Найближчими завданнями є збереження виробничих можливостей і органічного статусу. У середньостроковому періоді увагу слід зосередити на модернізації та інфраструктурі, а надалі – на переробці й зміцненні ринкових позицій. Відстежувати результати потрібно за прибутковістю, ліквідністю, часткою продукції, проданої як органічна, завантаженням потужностей, втратами та змінами стану ґрунтів.

Таким чином, розвиток органічного виробництва залежить від узгодженості правил господарювання, фінансування, партнерських відносин і технологічного забезпечення. Запропонований механізм пов'язує адресну підтримку підприємств із територіальною кооперацією, управлінням ризиками та розвитком попиту. Його застосування має допомогти виробникам зміцнити фінансову самостійність, зберігати природні ресурси й створювати більше доданої вартості. Подальші дослідження варто зосередити на кількісному оцінюванні ефективності окремих інструментів для господарств різного розміру, спеціалізації та розміщення.

Висновки. Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що подальший розвиток виробництва органічної сільськогосподарської продукції в Україні залежить від здатності підприємств узгоджувати

виробничі можливості з фінансовим забезпеченням і потребами ринку. Воєнні ризики, порушення логістики та обмеженість інвестицій посилюють потребу в підтримці господарств, однак її результативність визначатиметься відповідністю конкретним умовам їхньої діяльності. Тому вдосконалення організаційно-економічного механізму має охоплювати взаємопов'язані рішення щодо регулювання, фінансування, організації виробництва, переробки та реалізації продукції.

Удосконалення організаційно-економічного механізму доцільно здійснювати з урахуванням відмінностей у потребах і можливостях виробників органічної продукції. На етапі переходу до органічного господарювання підтримку варто спрямовувати на часткове покриття витрат, пов'язаних зі зміною технологій, сертифікацією та підготовкою працівників. Для підприємств, які вже працюють у цьому сегменті, пріоритетними є модернізація виробничої бази, розвиток переробки й налагодження стабільного збуту. В обох випадках фінансування має супроводжуватися консультаційною допомогою та оцінюванням економічної доцільності запланованих змін. Такий підхід дозволить конкретизувати завдання підтримки й узгодити їх із ресурсним забезпеченням господарств та перспективами реалізації продукції.

Важливим напрямом організаційних змін є формування територіальних партнерств між виробниками, переробниками та торговельними підприємствами. Спільне використання техніки, складських приміщень і транспорту може розширити можливості малих господарств та зменшити витрати на одиницю продукції. Водночас економічна доцільність такої співпраці потребує попередніх розрахунків, а її стійкість залежить від зрозумілого розподілу внесків, відповідальності й результатів. Особливу увагу слід приділяти дотриманню органічних вимог на всіх етапах руху продукції, що має підтримуватися належним обліком і доступними засобами простежуваності.

Розширення виробництва та створення переробних потужностей необхідно узгоджувати з очікуваним попитом, наявністю сировини й можливостями регулярного постачання. За такого підходу розвиток внутрішнього ринку, диверсифікація покупців і довгострокові договірні відносини стають складниками інвестиційних рішень підприємства. Науковий і консультаційний супровід має допомагати виробникам добирати технології відповідно до місцевих умов, оцінювати їхню окупність і зберігати родючість ґрунтів.

Практичне запровадження запропонованого механізму доцільно розпочинати з пілотних територіальних проєктів, поступово коригуючи інструменти за отриманими результатами. Оцінювання має охоплювати прибутковість і ліквідність господарств, завантаження потужностей, втрати продукції, частку її реалізації як органічної та зміни стану ґрунтів. Це дасть змогу визначити, наскільки заходи підтримки сприяють фінансовій самостійності підприємств і збереженню природної основи виробництва. Перспективи подальших досліджень пов'язані з кількісним оцінюванням ефективності окремих інструментів механізму та обґрунтуванням їх поєднання для господарств різного розміру, спеціалізації й територіального розміщення.

Список літератури:

1. Ващенко В. В. Розвиток ринку органічної продукції в Україні. *Київський економічний науковий журнал*. 2023. № 3. С. 24–29. DOI: https://doi.org/10.32782/2786-765X/2023-3-4
2. Данюк Ю., Линчак Н., Ковальчук Є., Барбан О., Таганцова М. Розвиток виробництва органічної продукції в Україні. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки.* 2025. № 5. С. 289–296. DOI: https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-346-5-41
3. Кирилюк І. М., Кукурудза І. І., Кирилюк Є. М. Організаційно-економічний механізм розвитку виробництва та споживання органічної продукції тваринництва в Україні. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія «Економічні науки»*. 2021. № 1. С. 74–89. DOI: https://doi.org/10.31651/2076-5843-2021-1-74-89
4. Bazaluk O., Yatsenko O., Zakharchuk O., Ovcharenko A., Khrystenko O., Nitsenko V. Dynamic Development of the Global Organic Food Market and Opportunities for Ukraine. *Sustainability*. 2020. Vol. 12, № 17. Article 6963. DOI: https://doi.org/10.3390/su12176963
5. Саакян С. Організаційно-економічний механізм залучення «зелених» інвестицій у сільське господарство. *Економічний аналіз*. 2026. Т. 36. № 2. С. 204–213. DOI: https://doi.org/10.35774/econa2026.02.204
6. OrganicInfo. Органічна карта України 2025. URL: https://organicinfo.ua/news/organic-map-2025/
7. Євроінтеграційний портал. Верховна Рада прийняла євроінтеграційний закон про органічне виробництво. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/news/verhovna-rada-pryjnyala-yevrointegratsijnyj-zakon-pro-organichne-vyrobnytstvo/
8. Council of the European Union. Organic farming. URL: https://www.consilium.europa.eu/en/policies/organic-farming/
9. Багорка М. О., Якубенко Ю. Л. Розвиток ринку органічної продукції в Україні: проблеми, перспективи та шляхи їх вирішення. *Агросвіт*. 2025. № 4. С. 16–23. DOI: https://doi.org/10.32702/2306-6792.2025.4.16
10. Прокопенко К., Удова Л. Сучасний стан та перспективи розвитку органічного виробництва в Україні: із думкою про майбутнє. *Економіка і прогнозування*. 2022. № 1. С. 160–176. DOI: https://doi.org/10.15407/eip2022.01.160
11. Proshchalykina A., Kyryliuk Y., Kyryliuk I. Prerequisites for the development and prospects of organic agricultural products market. *Entrepreneurship and Sustainability Issues*. 2019. Vol. 6, № 3. P. 1307–1317. DOI: https://doi.org/10.9770/jesi.2019.6.3(18)
12. Волосюк М. В., Степаненко Т. О., Максимова І. І. Економічні механізми стимулювання зелених інвестицій та підприємництва. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 60. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-127

13. Хахалєв Д. О., Немашкало К. Р. Інструменти фінансування «зеленого» інвестування в умовах сталого розвитку. *Development Service Industry Management*. 2024. № 2. С. 119–125. DOI: https://doi.org/10.31891/dsim-2024-6(18)

References:

1. Vashchenko, V. V. (2023). Rozvytok rynku orhanichnoi produktsii v Ukraini [Development of the organic products market in Ukraine]. *Kyivskyi ekonomichnyi naukovyi zhurnal*, no. 3, pp. 24–29. DOI: https://doi.org/10.32782/2786-765X/2023-3-4

2. Daniuk, Yu., Lynchak, N., Kovalchuk, Ye., Barban, O., & Tahantsova, M. (2025). Rozvytok vyrobnytstva orhanichnoi produktsii v Ukraini [Development of organic production in Ukraine]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, no. 5, pp. 289–296. DOI: https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-346-5-41

3. Kyryliuk, I. M., Kukurudza, I. I., & Kyryliuk, Ye. M. (2021). Orhanizatsiino-ekonomichnyi mekhanizm rozvytku vyrobnytstva ta spozhyvannia orhanichnoi produktsii tvarynnytstva v Ukraini [Organizational and economic mechanism for the development of production and consumption of organic livestock products in Ukraine]. *Visnyk Cherkaskoho natsionalnoho universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho. Seriia "Ekonomichni nauky"*, no. 1, pp. 74–89. DOI: https://doi.org/10.31651/2076-5843-2021-1-74-89

4. Bazaluk, O., Yatsenko, O., Zakharchuk, O., Ovcharenko, A., Khrystenko, O., & Nitsenko, V. (2020). Dynamic Development of the Global Organic Food Market and Opportunities for Ukraine. *Sustainability*, no. 12 (17), 6963. DOI: https://doi.org/10.3390/su12176963

5. Saakian, S. (2026). Orhanizatsiino-ekonomichnyi mekhanizm zaluchennia "zelenykh" investytsii u silske hospodarstvo [Organizational and economic mechanism for attracting "green" investments into agriculture]. *Ekonomichnyi analiz*, vol. 36 (2), pp. 204–213. DOI: https://doi.org/10.35774/econa2026.02.204

6. OrganicInfo. (2026). Orhanichna karta Ukrainy 2025: kilkist operatoriv i ploshcha orhanichnykh zemel zrosly [OrganicInfo. Organic Map of Ukraine 2025]. Available at: https://organicinfo.ua/news/organic-map-2025/

7. Yevrointehratsiinyi portal. (2026). Verkhovna Rada pryiniala yevrointehratsiinyi zakon pro orhanichne vyrobnytstvo [The Verkhovna Rada Has Adopted a European Integration Law on Organic Production]. Available at: https://eu-ua.kmu.gov.ua/news/verhovna-rada-pryjnyala-yevrointegratsijnyj-zakon-pro-organichne-vyrobnytstvo/

8. Council of the European Union. (n.d.). Organic farming. Available at: https://www.consilium.europa.eu/en/policies/organic-farming/

9. Bahorka, M. O., & Yakubenko, Yu. L. (2025). Rozvytok rynku orhanichnoi produktsii v Ukraini: problemy, perspektyvy ta shliakhy yikh vyrishennia [Development of the organic products market in Ukraine: challenges, prospects, and solutions]. *Ahrosvit*, no. 4, pp. 16–23. DOI: https://doi.org/10.32702/2306-6792.2025.4.16

10. Prokopenko, K., & Udova, L. (2022). Suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku orhanichnoho vyrobnytstva v Ukraini: iz dumkoiu pro maibutnie [Current state and development prospects of organic production in ukraine: with an eye to the future]. *Ekonomika i prohnozuvannia*, no. 1, pp. 160–176. DOI: https://doi.org/10.15407/eip2022.01.160

11. Proshchalykina, A., Kyryliuk, Y., & Kyryliuk, I. (2019). Prerequisites for the development and prospects of organic agricultural products market. *Entrepreneurship and Sustainability Issues*, vol. 6 (3), pp. 1307–1317. DOI: https://doi.org/10.9770/jesi.2019.6.3(18)

12. Volosiuk, M. V., Stepanenko, T. O., & Maksymova, I. I. (2024). Ekonomichni mekhanizmy stymuliuvannia zelenykh investytsii ta pidpryiemnytstva [Economic mechanisms for stimulating green investments and entrepreneurship]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 60. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-127

13. Khakhaliev, D. O., & Nemashkalo, K. R. (2024). Instrumenty finansuvannia "zelenoho" investuvannia v umovakh staloho rozvytku [Financing instruments for "green" investment in the context of sustainable development]. *Development Service Industry Management*, no. 2, pp. 119–125. DOI: https://doi.org/10.31891/dsim-2024-6(18)

ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISM OF DEVELOPMENT OF PRODUCTION OF ORGANIC AGRICULTURAL PRODUCTS IN UKRAINE

The article examines the organizational and economic conditions for the development of the production of organic agricultural products in Ukraine. Attention is focused on the difficulties faced by producers due to war risks, lack of funding, logistics disruption and limited access to resources. The approach to improving the organizational and economic mechanism, which combines regulation, financial support, cooperation, technological renewal and sales development, is substantiated. The relationships between its components are revealed and the tools of their practical application are determined, taking into account the capabilities of farms. It is proposed to differentiate the support of producers depending on the size of the enterprise, the stage of transition to organic management and the needs for modernization. Attention is paid to territorial partnerships, within which manufacturers, processors and trade enterprises can agree on production plans, jointly use equipment, warehouses and transport, and form commodity batches. It is shown that such cooperation requires clear rules for the distribution of costs, responsibility for product quality and use of common property. The role of scientific and consulting support in the selection of technologies adapted to local conditions and requirements of organic production is determined. The possibilities of using digital accounting to ensure product traceability and resource planning are outlined. The directions of expansion of domestic demand, diversification of sales channels and development of processing are considered. The need to coordinate

investment decisions with expected demand, available raw material base and capacity utilization opportunities was emphasized. It is proposed to implement the mechanism in stages through pilot territorial projects, assessing changes in profitability, liquidity, capacity utilization, product losses and soil condition. The practical significance of the proposals lies in reconciling support for enterprises with their production needs and market opportunities, which should contribute to strengthening the financial independence of farms and preserving the natural basis of organic production. Ways to evaluate the effectiveness of the proposed approaches have been determined.

Key words: *organic production, organizational and economic mechanism, economic incentives, agricultural products, cooperation, resource efficiency, product competitiveness, market sales.*

Дата надходження статті: 08.09.2026
Дата прийняття статті до публікації: 12.10.2026
Дата публікації статті: 20.11.2026